

DEAN SCOTT McMURRY: Deutschland und die Sowjetunion 1933–1936. Ideologie, Machtpolitik und Wirtschaftsbeziehungen. Dissertationen zur neueren Geschichte 6. Köln og Wien, Böhlau Verlag, 1979. 502 s. DM 80.00.

De tysk-sovjetiske forbindelser i mellemkrigstiden er et ofte behandlet emne, og blot for 1930'ernes vedkommende kan man tænke på forfattere som Allard, Fabry, Niclauss, Lange og Weingartner. Det er imidlertid første gang, at perioden 1933–1936 er blevet behandlet så grundigt og alsidigt og på et så omfattende kildegrundlag, som det her er tilfældet. McMurry har anvendt et stort utrykt materiale fra de tyske arkiver og suppleret dette med en omfattende læsning af trykt materiale, inkl. det sparsomme, offentliggjorte sovjetiske.

Der lægges ikke sensationelle eller nye synspunkter frem, men der gives en solid og saglig redegørelse for de to landes relationer i årene umiddelbart efter Hitlers magtovertagelse. Hitlers politik over for Sovjetunionen var hele tiden bestemt af hans ideologisk begrundede had til »den bolsjeviskiske jødedom«, som han var fast besluttet på at udrydde, så snart lejlighed bød sig. I mellemtiden skulle Tyskland have så lidt at gøre med Moskva som muligt. Når de økonomiske forbindelser blev opretholdt, skyldtes det hensynet til den tyske oprustning, der igen skulle tjene til at virkeliggøre det langsigtede mål: en angrebskrig mod Sovjetunionen. Hitler-Stalin pagten 1939 (som ligger uden for denne bogs rammer, men som alligevel omtales) var ikke nogen modsigelse af denne politik. Også her var der blot tale om en taktisk manøvre. Stalin søgte modsat at bevare et godt og nært forhold til Tyskland, også efter Hitlers magtovertagelse, men havde problemer med at forstå nazismen og dens udenrigspolitik. Stalins udenrigspolitik var også på langt sigt ideologisk bestemt, men på kort sigt langt mere pragmatisk end Hitlers.

Kan man håbe på en fortsættelse i form af en lige så solid undersøgelse af de tysk-sovjetiske relationer 1936–1939?

Bent Jensen

ERIK P. HOFFMANN OG FREDERIC J. FLERON JR. (EDS.): The Conduct of Soviet Foreign Policy. New York, Aldine Publishing Company, 1980. 761 s. \$ 34.95.

Der er tale om en ny og stærkt udvidet udgave af en håndbog, der første gang udkom i 1971. De to udgivere er amerikanske political scientists med speciale i Sovjetunionen, hvilket bogen da også bærer stærkt præg af. Af de 39 bidrag til bogen er kun to af europæiske forfattere, og at de er kommet med, skyldes sandsynligvis at de i sin tid har offentliggjort artikler i et amerikansk tidsskrift. Selv om USA er stort og amerikansk sovjetforskning på mange måder dominerer sovjetkundskaben som akademisk disciplin, er der alligevel tale om en alvorlig skævhed mht. tekstudvalg. Hertil kommer, at de udvalgte bidragydere næsten alle er politologer med intet eller et meget begrænset historisk perspektiv.

Med disse begrænsninger er der imidlertid tale om et nyttigt udvalg af bidrag til den aldrig ophørende diskussion om, hvad Sovjetunionens udenrigspolitik i grunden går ud på, hvad der er denne politiks drivkræfter og mål, og hvordan USA og de øvrige vestlige stater bedst forholder sig til den sovjetiske politik. Artiklerne er samlet under forskellige hovedtemaer som indenrigspolitiske forholds betydning for den sovjetiske udenrigspolitik, den marxistisk-leninistiske ideologis funktion og betydning for udenrigspolitikken, Den kolde Krigs oprindelse, Den konkurrerende Sameksistens' elementer og kontinuitet og diskontinuitet i sovjetisk udenrigspolitik.

Umiddelbart kan man undre sig over, at der ikke findes nogen sovjetiske bidrag i samlingen, men det skyldes ifølge udgiverne, at der allerede findes brugbare antologier